

באגדאד יוני 1950



סרטים אמריקאיים, "ארטיסטים" מקומיות ורכוש יהודי נטוש מעסיקים את מולדת ה"אלף לילה ולילה" בה פורחים הבולשת, הבאקשיש והרקבון הפוליטי

— מיוחד ל"הערים הזה" —

"אוקיי סר", אומר פקיד משרד הפנים העיראקי ומחזיר לי את דרכוני. אני חשד, אני כשר. דרכון אמריקאי הוא מפתח קסמים בכל ארצות תבל, מעברו הזה של מסך הברזל. מוניית ישנה ועלובה עומדת בחוץ. אני יושב ליד הנהג המכונית נוסעת. הכביש הומה מתנועה רבה של כלי רכב מכל הסוגים. אוטובוסים רעועים ורועשים, עגלות סוסים ומכוניות מפוירות או פחות מפוירות. מוסטפא, הנהג, מסביר לי באנגלית הרצוצה שלו כי בדיוק ליד שדה התעופה נמצאת תחנת הרכבת לקרקוק. ובודאי הגיעה עתה רכבת, לכן התנועה הרבה הזאת.

מזכרת מפלסטין

מוסטפא נראה כבן 26, שחום ובעל שערות שחורות, טיפוס יהודי ופספסן. הוא לבוש חליפה כחולה ועניבה למרות החום, ומתניו חגורות חגורה צבאית גסה, בראותו כי אני מבט בחגורתו, הוא מ' חייך חיוך עליון ואומר: "החגורה הזאת הבאתי מפלסטין, ואני מחזיק בה כמוזכרת יקרה".

מתברר כי מוסטפא היה אחד הלוחמים הראשונים שהתנדבו להציל את פלסטין. כמה זמן היה שם? 4 חודשים, והשתייך למפקדת נבלום. לבו פשוט שבור כשהוא חושב על אחיו המסתובב בפלסטין. ובכל זה אשמים המצרים. "צבאנו", הוא אומר, "נשאר בפלסטין עד הסוף, אבל כשראנו כי כולם ברחו משם ואף אחד לא רצה להמשיך במלחמה, נאלצנו גם אנחנו ל' חזור, אבל אנחנו עוד נשוב לשם. אנחנו עוד במלחמה עם היהודים, לא חתמנו אתם שום חוזה".

לא למכירה

שני שוטרים עומדים משני עברי הכביש ומכוננים את התנועה. הם לבושים מכנסיים שחורים ומעיל לבן וכובע טרופי אשר מרומם מוזקד סמורר מב' ריק. עורפו של השוטר מוגן מפני השמש הלוהטת ע"י יריעת בד קטנה תלויה בשולי הכובע המקסים הזה. אני שואל את מוסטפא אם אחד השוטרים מסכים למכור לי את כובעי, והוא שוב מעמיד פנים של נעלב קשה. במרחק כחמש מאטר מהכביש אנחנו עוברים גשר ברזל אשר אורכו בערך 400 מטר. הוא מקשר את שני חלקי בגדאד, אל-כארך ואל-רצאפה, על שתי גדות חדקל.

על שפת אל-רצאפה עומדות סככות רעועות עשויות מחצלות. אלה הן "בתי המרחץ" — הפלאזה — של בגדאד, חבורת ילדים ונערים, רובם ערומים, מתרחצים במים המזוהמים של הנהר. אחדים הרחקיק לשחות עד לאמצע הנהר, שם המים צלולים ובהירים.

יפה, ושוררת בו אורה שקטה וענוגה. רעש הרחוב אינו חודר הנה. תזמורת מגננת מנגינות מערביות והקירור החשמלי מרגיע את העצבים. אני יושב ליד שלחן ומזמין משקה קר. כעבור רגעים אחדים מתיצב לפני בחור צעיר, ממושקף, כבן 26. שמו סובחי, הוא נוצרי ומבקש רשות להצטרף אלי, יחד עם חברו אנטון. אני מסכים בחפץ לב.

סובחי הוא פקיד ממשלתי המשתכר 16 דינר לחודש, אינו משלם שום מס, וזה מספיק לו לחיות בנוחיות. לפני זמן מה היה אחוז גדול מבין פקידים הממשלה יהודים. עתה הוחלפו בפקידים מוסלמים. הוא תומך במפלגת אל-אית' יחד אל-דסתורי של נורי אל סעוד אבל תמיכה זאת איננה מחייבת אותו לשום פעילות. המפלגה גם איננה זקוקה לשום פעילות של קהל אוהדיה. המנהיגים יעשו את כל מה שצריך בעצמם.

אנטון הוא בן 27, מורה בבית הספר התיכון אל-רצאפה. משכרתו אף היא אינה עולה על 15 דינר. הוא מקוה כי יועבר לבית-ספר יהודי, שם יותר קל לעבוד, כי מלמדים רק לפני הצהריים. ואז הוא חפשי לתת שעורים פרטיים ולהשתכר מעט כסף מן הצד. זה כבר שנתיים שהממשלה אילצה את ועד הק' הילה היהודית לקבל מורים ממשלתיים לא-יהודיים בכדי שאלה ישמרו כי לא תופץ בבתי הספר תעמולה ציונית.



פסל סעודין

הוא היה ראש ממשלת עיראק, אבל העם לא אהב אותו והוא התאבד. מעשה זה רכש לו את אהדת עמו, שהקים לו פסל מפואר.

אנטון היה רוצה לעבוד בבית הספר "אליאנס". זהו בית-ספר גדול ומסודר ותלמידיו שייכים למשפחות היהודים האמידים.

על הכרזת המוקדמת של מוסטפא. מדוע מודיע הוא על הרחוב עוד לפני שהגענו אליו?

מיד הבינתי את הסיבה. כי עם פנייתו לרחוב, כבר לא היה למוסטפא זמן לספל בי. כל תשומת לבו היתה נתונה לרחוב. הוא נהג כשראשו נטוי מחוץ לחלון המכונית וזרם בלתי פוסק של גידופים וצעקות זורם מפיו. הוא מקלל את הכל. את נהגי האוטובוסים והעגלונים, הולכי הרגל ורוכבי האופי. נים. התנועה ברחוב זה היתה כה כבדה, עד כי המכונית התקדמה באיטיות של צב.

משני צדינו מזדקרים בנינים גבוהים, אשר כל שני בהם הוא בית מלון וכל שלישי קולנוע או קפה. וגם חנויות מפוארות (באופן יחסי) לא חסרות. מוסטפא עוצר לפני הכניסה למלון רג'סט פאלאס, ומשרת בתלבושת לבנה נוטל את המזוודות ונכנס למלון.

אני מקבל חדר מפואר עם חדר אמבט ונוחיות מיוחדים לי. המחיר ליום — כולל ארוחות — שני דינרים (שתי ל"י בערך), המשרת ממליץ על בית-קפה ברזיל, באותו רחוב, כעל המקום אשר בו אפגוש את האינטליגנציה המקומית.

שני אינטליגנטים

בית קפה זה הוא אולם רחב ומרוהט

נפט וקומוניסטים

אחרי זמן מה מתנצל אנטון ועוזב אותנו. אני שואל לדעתו של סובחי על בעיית הורמת הנפט. "בכלל", הוא אומר, "בעינין זה כמו בכל ענין אחר, רק מלים יפות ומצללות הן הקובי עות את יחס העם, מפני שהמנהיגים נש' או נאומים מפוצצים נגד הציונים. למי רות הנזק הנגרם להם ע"י הפסקת הורמת הנפט לחיפה, תומך הקהל בה' להכות בקו הממשלה. ואם מחר תקום ממשלה שתאמר שחייבים להזרים את הנפט כנשק נגד הציונות. יסכים העם באותה התלהבות".

"ומה בדבר הקומוניזם אצלכם?" אני שואל את סובחי.

"המפלגה הקומוניסטית פעם היתה כוח בבגדאד, אולם היום היא מתה. אחרי שתלו ממשלה מחברת מוכירות המפלגה ואסרו רבים אחרים אין לה כל סיכויים לקום לתחייה. הממשלה חזקה מדי בעולם".

היום עומד בראש אגף החקירות של משרת עיראק אדם בשם נאיל. אימת בגדאד כולה. הוא הצליח לחזור למפלגה הקומוניסטית ואף להבחר כחבר הוועד המרכזי. הוא אשר הרס את המפלגה.

אהבה למכירה

סובחי מציע להראות לי את העיר. אני מבקש ממנו כי יקחני לקילאציה. הוא מסתכל בי בבהלה, ואני מבין לרוחו. זהו רובע הזונות של בגדאד. אם אני רוצה נשים, הוא אומר לי, יקחני למקום נאה יותר, אולם אני מסביר לו כי אין זה מבוקשי, אלא לראות את רחובות העיר העתיקה.

אנחנו עוברים דרך סמטאות חשוכות ומסריחות. שום דבר לא השתנה כאן מאז ימי נבוכדנאצר. הבתים עשויים חימר ונודף מהם ריח של צואה ורקבון. הבתים אינם ראויים גם למשכן בהמה. אנחנו מגיעים לחאן ארוך ואפל. נשים צוחקות את הזמנותיהן וילדים מציעים סחורה — החל בנשים וכלה בחאשיש. סובחי מבט סביבו בבהלה. מה יהיה אם מישו יכירו כאן. אני מרחם עליו, ואנו חוזרים לעולם ה' "מתורבת".

בוגרים במזדקת

"כוא אראה לך כיצד עוזבים היהודים את עיראק", מציע לי סובחי ומו' ביל אותי לרחוב שהוא בעצם רק סמ' טה רחבה.

ליד בית כנסת מצטופף המון רועש ופרוע. זהו בית הכנסת. מאיר טואג', המשמש כלשכת הרשמה ליהודים הרוצים להגר לישראל. גברים, נשים וטף צוכ' אים על הדלת הצרה, ומשתדלים לה' דחק בכוח.

(המשך בעמוד 7)



גשר פייצאד

הוא היה המלך הראשון של עיראק, אבל האנגלים לא אהבו אותו והוא מת. מותו רכש לו את אהדת האנגלים, שהקימו לו גשרים, סללו כבישים והקימו פסלים לתפארתו.